

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av
bedömning och betygssättning
vid den kommunala grundskolan
Broängsskolan i Botkyrka kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Broängsskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan under hösten 2013¹. Granskningen vid Broängsskolan i Botkyrka kommun ingår i detta projekt.

Broängsskolan besöktes den 12-14 november 2013. Ansvariga inspektörer har utredarna Pia Dannqvist och Kristina Dhenstrand samt undervisningsrådet Lotta Hedén varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av bedömning och betygssättning i grund- och gymnasieskolan genomförs i totalt 14 kommunala skolor och 9 fristående skolor. Dessa har valts bland skolor som ingår i omrätningsomgång fyra (Skolinspektionens omräkning av nationella prov gjordes 2012 för fjärde gången som en del av ett regeringsuppdrag). De 32 grundskolor och 14 gymnasieskolor med störst avvikelse mellan provbetyg och slutbetyg i något av ämnena svenska, engelska eller matematik har utgjort ett första urval. Bland dessa har sedan de 16 grundskolor och sju gymnasieskolor valts som har störst avvikelse i omräkningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda verksamhetsrapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

¹ För information om Skolinspektionens kvalitetsgranskningar, se www.skolinspektionen.se

Bakgrundsuppgifter om Broängsskolan

Allmänt om skolan

Broängsskolan är en grundskola med 565 elever i årskurserna F-9. I årskurs 9 går 104 elever fördelade på 4 klasser.

Skolan leds av en rektor som har stöd av två biträdande rektorer, en med ansvar för årskurserna F-3 och en med ansvar för årskurserna 4-9. Lärarna i årskurserna 7-9 är organiserade i tre arbetslag med 6-8 lärare med olika behörigheter i varje. Arbetslagen ansvarar för 3-4 klasser vardera.

Betygsstatistik för skolan

Enligt nationell betygsstatistik för vårterminen 2013 nådde 98,1 procent av eleverna kunskapskraven i engelska, 97,1 procent kunskapskraven i matematik samt 100 procent kunskapskraven i svenska/svenska som andra språk.

Nationell statistik över skolans resultat i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År	Engelska		Matematik		Svenska/Svenska som andraspråk		Nått målen i alla ämnen	
	Broängsskolan	Riket	Broängsskolan	Riket	Broängsskolan	Riket	Broängsskolan	Riket
2012	95,1	93,7	90,2	91,2	96,0	97,1/74,1	82,5	77,4
2011	98,5	93,9	97,7	91,4	98,5	97,1/74,3	93,2	77,3
2010	99,3	93,8	98,6	92,1	100	96,5/73,3	94,4	76,6
2009	99,4	94,0	98,7	92,6	99,4	96,8/74,5	94,2	77,0
2008	98,1	94,3	97,4	92,6	100	96,5/77,7	90,3	76,6

Andel elever som nått målen/kunskapskraven i engelska, matematik respektive svenska/svenska som andra språk samt andelen elever som nått målen i samtliga ämnen vid Broängsskolan i jämförelse med motsvarande andel i riket. (Källa: Skolverket)

Antalet elever som gick ut årskurs 9 vårterminen 2013 var 104. Det genomsnittliga meritvärdet vid skolan var 227,2 och i riket 212,8 år 2013. Det är en ökning från år 2012 då skolans resultat var 203,3.

Jämförelse betyg – nationella prov

Enligt skolans sammanställning av resultat på nationella prov för aktuella ämnen vårterminen 2013 når 98 procent av eleverna ett godkänt provresultat i engelska, 96,9 procent i matematik och 92,4 procent i svenska alternativt svenska som andraspråk.

Nationell statistik över andelen elever med lägre respektive högre slutbetyg i förhållande till resultat på nationella prov i jämförelse med riket för tidigare år framgår av nedanstående tabell:

År/Ämne	Engelska				Matematik				Svenska			
	Broängsskolan		Riket		Broängsskolan		Riket		Broängsskolan		Riket	
	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö	Lä	Hö
2012	8,4	16,8	6,1	7,8	-	26,0	0,7	25,6	4,3	26,6	6,0	14,6
2011	9,2	8,5	8,0	7,1	-	29,6	1,0	27,4	5,4	14,7	6,4	15,9
2010	3,6	38,1	6,5	9,2	-	34,5	1,0	26,4	1,4	30,2	3,1	22,9
2009	2,7	35,4	5,8	10,9	-	43,6	1,6	21,1	4,0	41,3	4,5	18,3
2008	2,7	17,3	7,2	8,7	-	32,0	1,6	24,4	10,7	24,3	6,0	15,2

Andel elever med lägre respektive högre slutbetyg årskurs 9 i förhållande till resultat på nationella prov vid Broängsskolan i jämförelse med motsvarande andelar i riket. (Källa: Skolverket)

Den nationella statistiken visar att det har varit en hög andel elever som fått ett högre slutbetyg än resultat på nationella prov i ämnena svenska, engelska och matematik de senaste fem åren. I förhållande till avvikelser i riket är skolans avvikelse störst i svenska, men även i engelska är avvikelserna betydligt högre än motsvarande avvikelse i riket.

Jämförelse skolans rättning av nationella prov och Skolinspektionens omrättning

Broängsskolan har ingått i det urval skolor där Skolinspektionen omrättat nationella prov. I Broängsskolans fall är det nationellt prov i svenska för årskurs 9. Omrättningens resultat i relation till ursprungliga rättningen redovisas på delprovsnivå. För att ta del av Skolinspektionens omrättning se:

<http://www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Publikationer/Rapporter-till-regeringen/>

För information om Skolinspektionens omrättning se slutet av denna rapport.

Resultat

1. Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?

1.1 Använder läraren kontinuerligt formativ bedömning² för att stärka elevernas kunskapsutveckling?

Här undersöks om lärarna informerar eleverna om de grunder som tillämpas vid bedömning och betygssättning. Vidare undersöks om lärarna planerar för och genomför kontinuerliga bedömningar av elevernas kunskaper. Om lärarna samtalar med eleverna kring deras kunskapsutveckling och hur de kan påverka sin kunskapsutveckling undersöks också.

I skollag och läroplan finns bestämmelser om hur eleverna och deras vårdnadshavare ska informeras om elevens kunskapsutveckling. Bestämmelserna anger det minimum av tillfällen då eleverna ska ges information.

Av Skolverkets allmänna råd framgår att läraren för egen del redan i planeringen av undervisningen bör identifiera vilka delar av kunskapskraven som bedömningen ska utgå från i det aktuella ämnesområdet och avgöra hur eleverna ska få visa sina kunskaper. Lärarna bör också kontinuerligt ge återkoppling på elevernas arbete och tydliggöra vad som behöver utvecklas vidare.

Av forskning och erfarenhet framgår bland annat att eleverna behöver förstå syftet med undervisningen, känna sig delaktiga i syftet och hur bedömningar görs. Det är gynnsamt att på olika sätt göra eleverna förtrogna med bedömningspraxis genom att låta eleverna bedöma egna och andras arbete. Att eleverna bedömer egna och andras arbeten kan också bidra till att eleverna blir mer förtrogna med hur uppgifter lösts med olika kvalitet.

Allmänt

Det skiljer sig åt mellan lärare hur den formativa bedömningen går till. Några lärare samtalar ofta och andra samtalar sällan med eleverna kring deras kunskapsutveckling, berättar såväl skolledning som lärare och elever. *"Det varierar. Vi har inte bestämt att något ska se likadant ut"*, säger rektorn och bekräftar att skolans arbete med formativ bedömning håller på att utvecklas men är ett fort-

² "En bedömningsprocess som kännetecknas av att målen för undervisningen tydliggörs, att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målen och att återkoppling ges som talar om hur eleven ska komma vidare mot målen." Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan", sid 16.

satt utvecklingsområde. Eleverna berättar under intervjuer att de får kunskapskraven presenterade för sig, men tycker att de är abstrakta. Det varierar mellan lärare huruvida elever förstår kunskapskraven, hur tydligt det är för eleverna vad de förväntas kunna, behöver utveckla och i vilken mån de tycker sig få hjälp att nå dem. Eleverna tycker att de främst får veta i slutet av terminen och vid utvecklingssamtal hur de ligger till och vad de ska utveckla för att klara kunskapskraven eller nå ett högre betyg. Eleverna uppger i intervjuer att de vill ha muntlig återkoppling oftare av lärarna och *"att det måste bli tydligare vad det är som bedöms och vad man ska kunna"*. Enligt intervjuade elever läggs dessutom mycket tid på att hålla ordning i enstaka klasser så att läraren inte hinner hjälpa eleverna. Läraren uppger att studieron har blivit bättre.

Samhällsorienterade ämnen och matematik framhålls av eleverna som ämnen där den kontinuerliga återkopplingen fungerar bäst. *"Vi vet inte riktigt vad vi ska lära oss i alla ämnen. Lärarna i SO är bra på att förklara på vad man kan förbättra. Där får man veta hur man ligger till på uppgifterna och får chans att förbättra sig eller göra om"*. Eleverna ger exempel på hur processen kan se ut i ämnet idrott; *"Inför varje arbetsområde får man veta vad vi ska kunna och hur lektionerna kommer att gå till. Efter ett arbetsområde har vi prov"*. En av lärarna i idrott och hälsa uppger under intervju att det kan vara svårt att se vad eleverna kan under processens gång. *"Exempelvis vid orientering så ser man bara resultaten"*, berättar läraren och uppger att det finns planer på att starta en träningsdagbok med eleverna. Under intervjuer med lärare framkommer en vilja och medvetenhet till utveckling av den formativa bedömningen och en lärare uppger att det finns planer på att börja låta eleverna skrivalogg eller dagbok. *"Vi behöver utveckla elevernas meta-kognitiva förmåga, att de ska fundera kring hur de lär sig"*, säger ytterligare en lärare.

Det varierar hur elever uppfattar vad som ligger till grund för lärarnas bedömning. *"Det är lite abstrakt, de kan ju inte bara kopiera kunskapskraven. Då blir det så luddigt, de borde förklara mer hur arbeten ska se ut. Kraven är höga och vi får lite hjälp att nå dem."* *"I textilslöjd behövde jag "gnibba" lite mer men jag förstod aldrig vad det var jag skulle göra"*, säger en elev. Några elever berättar i intervjuer att de inte vet vad som ligger till grund för betygen, medan andra elever förstår och uppger att om de inte får information går de till respektive lärare och ber om information.

Elevexempel, kamratbedömningar och självbedömningar för att öka elevernas förståelse för hur en uppgift kan lösas med olika kvalitet förekommer i varierande grad uppger elever och lärare i intervjuer. *"Det skulle vara bra om vi fick göra det mer, det lär man sig av"*, säger en elev om kamratbedömning. *"De borde förklara mer hur arbeten ska se ut"*, säger en annan elev som svar på frågan om lärarna använder elevexempel.

I Botkyrka kommun används två parallella digitala verktyg för att dokumentera grunderna för betygssättning, elevernas kunskapsutveckling och som underlag för bedömning och betygssättning; Unikum och Vklass. Unikum används för pedagogiska planeringar och individuella utvecklingsplaner (IUP) med skriftliga omdömen. I Vklass kan läraren lägga ut uppgifter till eleverna, eleverna kan lämna in arbeten och det kan ske en kommunikation mellan elev och lärare. Det varierar hur de digitala lärplattformerna används av elever och lärare. En av de intervjuade eleverna gick, enligt egen utsago, in på Unikum för första gången vid Skolinspektionens besök. Flera elever berättar i intervjuer att de inte förstår det som skrivs i deras IUP med skriftliga omdömen. Flera intervjuade elever uppger att de vid utvecklingssamtalen främst pratar om generella mål och inte hur det går i varje ämne eller vad de behöver göra för att få ett godkänt eller högre betyg.

Engelska

Både lärare och elever uppger att lärarna i engelska går igenom kunskapskraven inför ett nytt arbetsområde både muntligt och skriftligt. Under intervjun visar läraren exempel på en egen utformad bedömningsmatris. Men det varierar hur intervjuade elever uppfattar vad de behöver göra för att påverka sin kunskapsutveckling. I engelska har det varit flera lärarbyten och bristande studiero i vissa klasser vilket påverkat elevernas kunskapsutveckling enligt intervjuade elever.

Intervjuad lärare i engelska började arbeta i skolan höstterminen 2013 och uppger att hon inte använt kamratbedömningar ännu, då hon inte lärt känna eleverna och hon varit orolig för att det ska kunna bli kränkande för eleverna. *"Men jag märker att det skulle gå. Det behöver inte bli utpekande, men man måste jobba med hur man ska göra det och vad man ska titta på så det blir konstruktiv kritik. Det är viktigt att jobba med kamratbedömningar för det öppnar upp klimatet i klassen".*

Läraren använder elevexempel ibland men inte självbedömningar. Eleverna bekräftar att de kan få se elevtexter som sätts upp i klassrummet och att de har fått en text från ett gammalt nationellt prov, som de själva skulle bedöma.

Matematik

Alla intervjuade elever, såväl elever med höga som låga kunskapsresultat, uppger att matematik är det ämne där den formativa bedömningen fungerar bäst för att stärka elevernas kunskapsutveckling. *"Hon är en bra lärare, hon bryr sig, hon säger till hur man ska uppnå målen, hon säger att man kan, hon ger sig aldrig, hon visar elevexempel. Hon pratar med mig ofta",* säger en elev.

Intervjuad lärare i matematik framhåller vikten av att delge eleverna tydliga planeringar, att få eleverna att förstå vad kunskapskraven innebär och vad bedömningen grundar sig på inte bara i början av ett arbetsområde utan kontinuerligt. Läraren uppger att kontinuerlig återkoppling sker under alla lektioner och säger *"Man ska ha 100% koll på sina elever som lärare"*. Läraren betonar vikten av samarbete med vårdnadshavarna för att samtalen om elevernas kunskapsutveckling ska bli gynnsamma.

Intervjuad lärare i matematik använder elevexempel men inte kamratbedömning och självbedömning som modell, men det kan förekomma spontant mellan elever berättar läraren. Detta bekräftar intervjuade elever. Alla intervjuade elever berättar att de förstår vad som kommer att bedömas och att de får hjälp av läraren i matematik med att förstå vad de behöver göra för att utveckla sina kunskaper.

Svenska

Inför ett arbetsområde *"förklarar jag värdeorden; grundläggande, utvecklat, etc"*, berättar intervjuad lärare i svenska. Läraren uppger att hon ger feedback via Vklass men även i klassrummet *"och kollar att de har förstått mina kommentarer i Vklass. Jag visar elevexempel då och då men inte till varje arbetsområde"*. Eleverna uppger i intervjuer att de blir informerade om kunskapskraven både muntligt och skriftligt och får dem förklarade. Dock varierar det huruvida eleverna förstår kunskapskraven och vet vad de behöver göra för att utvecklas. Läraren berättar och eleverna bekräftar att kommunikationen framför allt sker skriftligt i Vklass. Intervjuade elever uppger att de kan få beröm under lektionerna men tycker att kommentarerna både i Vklass och i de skriftliga omdömena är abstrakta, svåra att förstå och de vet inte vad de behöver göra för att utvecklas. *"Lärarna i svenska kanske säger att man inte är bra på genitiv men det är inte så att man får uppgifter för att bli bättre på det"*.

Eleverna uppger att läraren presenterar kunskapskraven men att det varierar hur tydligt det är för eleverna vad de förväntas kunna och vad de behöver utveckla. Läraren säger: *"Jag är förmodligen inte tillräckligt tydlig. Jag säger vilken förmåga det är vi tränar på just nu eller inför ett visst moment"*.

Intervjuad lärare i svenska använder elevexempel och självvärdering men inte kamratbedömning. Dock kan kamratbedömning förekomma spontant mellan eleverna, berättar läraren.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Broängsskolan behöver utveckla den formativa bedömningen. Skolan behöver upprätta och tydliggöra gemensamma rutiner för hela bedömningsprocessen (planering, undervisning och utvärdering) genom att konkretisera kunskapskraven och de grunder som

tillämpas vid bedömning och betygssättning för eleverna. Samtliga lärare behöver göra den formativa bedömningen tydligare så att alla elever ges möjlighet att förstå vad det är som bedöms, hur det bedöms och hur eleverna kan utveckla sina kunskaper. Ett sätt att göra detta kan vara att visa tydliga exempel på elevuppgifter av varierande kvalitet och konstruera bedömningsanvisningar.³

1.2 Är kunskapskraven styrande för lärarens bedömning?

Här undersöks hur läraren/skolan arbetar för att lärarens bedömning och betygssättning ska uttrycka i vad mån den enskilde eleven har uppnått de nationella kunskapskrav som finns i engelska, matematik respektive svenska och tar utgångspunkt i de ämnesspecifika kunskapskrav som finns för olika betygssteg. Här undersöks också om lärarna samverkar och sambedömer elevarbeten för att öka följsamheten till kunskapskraven och därmed likvärdigheten i bedömning och betygssättning.

Av läroplanen framgår att läraren vid betygssättningen ska utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskraven.

Av forskning och erfarenhet framkommer att samverkan mellan lärare och att lärare sambedömer elevers arbeten förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygssättningen ska bli likvärdig.

Allmänt

Det framkommer i lärar- och elevintervjuer att det varierar mellan ämnen och lärare om kunskapskraven styr bedömningen. Enligt intervjuade lärare är de insatta i det bedömnings- och betygssystem som gäller och menar att eleverna bedöms utifrån kunskapskraven. Elevernas uppfattning är dock en annan; *"Alla lärare kan inte det nya betygssystemet, så de vågar inte sätta så höga betyg och en del sätter inte mellanbetygen. De är rädda att göra fel"*. En av de intervjuade lärarna bekräftar att betygen B och D är svåra att tillämpa. Skolledningen berättar vid intervjun att de har diskuterat med lärarna om vikten av att inte sätta för höga betyg men att de numera litar på att kunskapskraven är styrande för lärarnas bedömning. Men något system för att säkerställa detta finns inte. Eleverna uppger att deras uppfattning är att de kan bli bedömda även utifrån annat än kunskapskraven. *"Vi blir bedömda hur vi är i klassrummet. Om man pratar mycket blir man sämre bedömd och får ett lägre betyg"*, säger en elev under intervjun.

³ Skolverkets stödmaterial 2011 "Kunskapsbedömning i skolan"

Lärarna uppger under intervjun att skolans så kallade utvecklingsgrupp har funderat på en gemensam struktur för planering i alla ämnen med utgångspunkt från kunskapskraven, men gruppen har vid granskningsbesöket inte träffats någon gång denna termin. *"Vi behöver bli bättre på tema och sambedömning för att minska stoffet och arbetsbördan för eleverna. Det finns lärare som har gjort för- enklade matriser så att eleverna ska förstå kunskapskraven"*. Enligt intervjuade lärare och skolledning håller Broängsskolan på att utveckla samverkan och ämnesövergripande arbete. Skolledningen har bland annat avsatt tid för arbete med nationella prov och ämneskonferenser. *"Samverkan mellan lärare och sambedömning förbättrar förutsättningarna för att bedömningen och betygssättningska bli likvärdig."*⁴ Enligt intervjuade lärare och skolledning rättar lärarna varandras nationella prov.

Engelska

Intervjuad lärare i engelska uppger att års-, termins- och arbetsområdesplaneringar är styrda av kunskapskraven. Läraren i engelska har gjort en egen bedömningsmatris där kunskapskraven brutits ned, som underlag för kommunikation av bedömning med eleverna. Läraren färglägger de nedbrutna kunskapskraven med gult där läraren bedömer att eleven behöver förbättra något för att uppnå kravet och grönt där eleven har klarat det. Dessutom skrivs en kommentar i varje ruta.

Intervjuad lärare i engelska uppger att de två lärarna i engelska samverkar i planeringen och sambedömer prov. *"Det är praktiskt, bra för likvärdigheten så att det inte ska spela roll vilken lärare eleven har och dessutom effektivt tidsmässigt. En förälder var missnöjd med min bedömning och då var det en trygghet att vi var överens"*.

De flesta intervjuade elever upplever sig förstå kunskapskraven i engelska, men inte alla. De uppger att de fått arbetsplaner med kriterier om vad som krävs av dem för de olika betygsstegen och att intervjuad lärare gått igenom *"ungefär hur det bedöms så att alla skulle förstå"*.

Matematik

"Om man utgår från förmågor är det lätt att sätta betyg för då ser man att elever har förmågan och exempelvis antalet poäng har ingen betydelse. Man kan säga till eleverna att du har missat det här, ta hem provet och gör om. En anpassad undervisning kräver en anpassad bedömning. Om jag sätter betyg på kunskap, bara kunskap, blir det rättvis bedömning", säger intervjuad lärare i matematik.

⁴ Skolverkets stödmaterial, 2012, "Betygsskalan och betygen B och D- en handledning".

Lärarna i matematik gör gemensamma planeringar för varje arbetsområde, samverkar och sambedömer.

Enligt de flesta intervjuade eleverna får de hjälp av läraren att förstå betygskraven och vad de behöver göra för att få ett önskat betyg och för att förstå skillnaderna mellan olika betygssteg, men inte alla. En elev berättar: *"Att kunna göra tydliga redovisningar är en del av kriterierna". "Man ska utveckla mer och mer för varje betygssteg, men jag har aldrig riktigt förstått vad det betyder faktiskt"*, berättar en annan elev.

Svenska

Intervjuad lärare i svenska uppger att kunskapskraven är styrande för bedömningen och att hon gör en förenklad matris som hon går igenom med eleverna.

När det gäller samverkan med andra lärare uppger läraren att sambedömning sker med lärare i samhällsorienterade ämnen.

Eleverna berättar att de har fått kunskapskraven redovisade och förklarade, både muntligt och skriftligt, i klassrummet och att deras uppgifter blir bedömda utifrån kunskapskraven i de digitala lärplattformerna. Det varierar dock hur intervjuade elever förstår kunskapskraven. *"Det har visats men jag vet inte vad jag ska göra för ett visst betyg"*, säger en elev. En annan elev berättar under intervjun att eleven förstår tack vare att kunskapskraven konkretiseras genom att läraren sätter upp exempel på A-uppgifter i klassrummet.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Broängsskolan behöver se till att kunskapskraven är styrande för samtliga lärares bedömning.

Lärarna behöver utveckla arbetet med samverkan, samplaneringar och sambedömningar i syfte att säkerställa likvärdigheten i bedömning och betygssättning. Ett sätt är att samrätta och sambedöma nationella prov. För att utveckla arbetet med betygstegen B och D kan Broängsskolan med fördel använda Skolverkets stödmaterial, 2012, *"Betygsskalan och betygen B och D- en handledning"*.

1.3 Nyttjar läraren vid betygssättningen all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven och gör en allsidig bedömning av dessa kunskaper?

Här undersöks om läraren vid bedömning och betygssättning nyttjar all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Bland annat om lärarna använder sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Här undersöks också hur nationella prov används för att bedöma elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven och som stöd för betygssättningen.

Av skolförordningen framgår att nationella prov ska användas som stöd för betygssättningen i grundskolan.

För att öka den tillgängliga informationen om elevers kunskaper i förhållande till kunskapskraven kan bedömningstillfällen vara av olika slag, till exempel praktiska arbetssituationer, klassrumsdiskussioner, rollspel, laborationer och prov. Varierade bedömningsformer är ett sätt att minska felkällors påverkan på bedömningar.

Allmänt

Elever och lärare berättar i intervjuer och ger exempel på att undervisningen är varierad och att eleverna erbjuds olika sätt att arbeta på och får påverka hur de ska visa sina kunskaper. Det varierar dock mellan ämnen och lärare i vilken grad detta sker. Lärare i engelska, samhällsorienterade ämnen, svenska och matematik framhålls av eleverna som goda exempel. *"Samhällsorienterade ämnen och svenska är tacksamma ämnen att jobba muntligt. Många har analysförmåga men orkar inte skriva. Då är det muntliga viktigt"*, berättar en av lärarna under intervjun.

Nationella proven är ett prov bland alla andra uppgifter alla intervjuade lärare och elever, men någon samrättning eller sambedömning sker inte annat än att lärarna inte rättar sina egna elevers prov. Eleverna berättar också att de har fått öva på gamla nationella prov. Det framkommer under intervjuerna att om eleverna misslyckas på prov då finns det omprovstillfällen en gång i veckan *"inte bara om man fått F utan även om man vill ha ett högre betyg"*. Några elever uppgifter dock i intervjuer att de tycker det är jobbigt med det muntliga och skulle vilja skriva mer medan andra tycker att det är för mycket fokus på det skriftliga och säger att det inte ges tillräckligt utrymme att uttrycka sig muntligt.

Engelska

Eleverna uppger att studieron i klassen och flera lärarbyten i ämnet engelska har påverkat deras möjligheter att visa sin kunskapsutveckling. Några elever uppger att det är bättre nu medan andra fortfarande upfattar att det är bristande studiero. En elev berättar att *"På engelskalektionen ska man läsa en bok, men det går inte för det är inte tillräckligt tyst"*.

Några elever berättar att engelska är det ämne där lärarna är bra på att variera undervisningen och bedömningsformerna. Andra elever uppger att de har mer kunskaper än de har fått möjlighet att visa. Intervjuad lärare berättar och ger exempel på olika redovisningssätt. *"Jag har sagt till dem att tänka på att variera redovisningssätt. Vissa har svårt att välja men jag försöker ändå ge olika varianter av redovisningsformer, så de får möjlighet att både göra det de är bäst på men också det de behöver öva. Ibland får man styra lite för att det inte ska finnas för många valmöjligheter t.ex. välja mellan fyra olika böcker"*.

I engelska rättar engelsklärarna varandras nationella prov.

Matematik

Alla intervjuade elever uppger att de får visa allt de kan i matematik, som underlag för bedömning av sina kunskaper. Några elever uppger lärarens tydlighet, utformning av lektionen, variation av arbetssätt och möjlighet till komplettering som orsaker till detta. Vidare berättar eleverna att de har en bok som huvudsakligt läromedel, men att de också får stenciler inför prov och att extraövningar läggs ut på Vklass. Eleverna uppger också att läraren har konkret material och ett förhållningssätt där hon hjälper eleverna att visa sina kunskaper. *"Eleverna är duktiga men de tror att matematik handlar om att sitta och räkna i boken. Men det handlar om att redovisa tankesätt, exempelvis att beskriva en hund med geometriska figurer"*, uppger läraren under intervjun.

Intervjuad lärare säger att hon förbereder eleverna inför de nationella proven, men uppger också följande; *"Nationella proven mäter inte alla kunskaper och är på tid. När eleverna skriver andra prov kan de komplettera eller göra omprov så dessa prov är under andra omständigheter. Så om resultaten på provet inte stämmer är det något fel på min bedömning eller elevens kunskaper. Det kan skilja ett steg, men inte mer"*.

Läraren gör sammanställningar av relationen mellan nationella proven och betyg i matematik.

Svenska

Både elever och lärare uppger att lektionerna och redovisningsformerna är varierade och att det finns alternativ om de vill redovisa muntligt eller skriftligt eller jobba i grupp eller enskilt. Däremot uppger eleverna under intervjuer att

den skriftliga delen överväger i svenska. Intervjuad lärare i svenska håller med om att det tenderar att bli en övervikt på skriftlig redovisning men berättar också att elever kan få komplettera ett skriftligt prov muntligt.

Svenskläraren tycker att de nationella proven är en utvärdering av hennes egen undervisning likväl som ett underlag att bedöma elevernas kunskaper.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna i Broängsskolan ges goda möjligheter att visa sina kunskaper på ett allsidigt sätt, dock inte i alla ämnen och av alla lärare. Dock behöver skolan utveckla arbetet så att lärarnas bedömning blir tydlig även för eleverna och så att ansvaret för att redovisningsformerna blir allsidiga inte lämnas över till eleverna. Det är även viktigt att lärarna utvärderar bedömningstillfällena.

1.4 Hur arbetar läraren för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur lärarna arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömning och betygssättning. Detta kan bland annat ske genom att låta varje elev få tillfälle att utveckla förmågan att bedöma egna och andras resultat. Här undersöks också hur lärarna kan förklara för eleverna syftet med de aktiviteter som sker, vilka kunskaper eleverna ska ges möjlighet att utveckla samt på vilket sätt de ska få visa sina kunskaper.

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev utvecklar förmågan att bedöma sina och andras resultat. Skollagen anger att barn och elever ska ges inflytande och kunna påverka utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd bör lärare se till att eleverna förstår syftet med undervisningen och vilka kunskaper de ska ges möjlighet att utveckla samt hur de ska få visa sina kunskaper. Vidare anges att lärarna ska använda sig av effektiva rutiner och former för dokumentation som väl återspeglar elevernas kunskaper och ger grund för kommunikation av bedömning med elever samt inte innehåller integritetskänsliga uppgifter. Forskning och erfarenhet visar att elevernas förståelse av bedömning ökar om lärarna arbetar med kamratbedömning. Om lärarna använder strukturerade metoder för att försäkra sig om att eleverna uppfattar undervisningens syfte och de uppgifter de ska genomföra ökar elevernas möjligheter att tillägna sig kunskap.

Allmänt

Det varierar mellan ämnen och lärare huruvida eleverna känner förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning. Eleverna berättar att de sällan får återkoppling under arbetets gång utan oftast i slutet av varje arbetsområde och då är det som en intervjuad elev uttrycker det *"för sent att göra något åt det"*. Flera intervjuade elever berättar att vissa lärare inte har tilltro till dem, att betyg kommer som en överraskning eller att de fått sänkta betyg utan att de fått en förklaring. Eleverna uppger i intervjuer att betygen i vissa ämnen höjs och sänks, att de inte får det betyg som utlovats och att de inte vet vad de kommer att få för betyg. Många lärarbyten i ämnena engelska och spanska har påverkat elevernas förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning. I musik uppger eleverna i en klass att alla elever fick samma betyg. Några elever uppger dock att de har fullt förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning.

(När det gäller kamratbedömning, självbedömning och elevexempel, se bedömningspunkt 1.1)

Engelska

Engelskläraren visar sin bedömningsmatris, där kunskapskraven brutits ned och där hon har gjort ett system med symboler (pilar och stjärnor) på elevernas inlämnade uppgifter för att de ska veta hur de blir bedömda.

Läraren uppger i intervjun att Vklass används för att synliggöra bedömningen och för att skicka arbeten fram och tillbaka mellan lärare och elev. Läraren berättar dock att många elever är ovana vid processkrivande.

Det varierar hur intervjuade elever känner förtroende för bedömningen och betygssättningen i engelska.

Matematik

Läraren berättar under intervjun hur hon metodiskt arbetar för att eleverna ska känna förtroende för bedömningen genom att exempelvis lägga ut anteckningar från lektioner och i förväg visa med bilder och text vad ett prov kommer att handla om i den digitala lärplattformen. *"Det ingår en muntlig del i de nationella proven. Jag har tre år på mig att utveckla den förmågan och har jag elever som inte är trygga i det muntliga så måste jag göra dem trygga"*.

Alla intervjuade elever uppger att läraren är tydlig, metodisk och att de har förtroende för bedömningen. *"Läraren förklarar på tavlan mer av tiden än de andra lärarna. Hon kommer fram till mig och hjälper mig. Jag vet vad jag ska göra för att utvecklas. Jag får ett schema varje vecka"*, säger en elev. En annan elev berättar att läraren bryr sig om, ofta pratar och ger förklaringar till hur eleven ska göra för

att uppnå målen. *"Hon bryr sig. Efter prov säger hon hur man ligger till och vad man behöver utveckla"*, berättar en annan elev.

Svenska

Både lärare och elever uppger att kommunikationen sker främst via Vklass. *"De skickar in sina skriftliga uppgifter och får snabb återkoppling. Man får fatt i de talängsliga eleverna som inte törs fråga muntligt om hur det går"*, berättar läraren under intervjun. Läraren uppger att matriserna som delges eleverna i början av ett arbetsområde inte är tillräckligt effektiva för att förklara syftet med de aktiviteter som ska ske. *"Det är bättre att kommunicera under arbetets gång och via exempeltexter"*.

Det varierar hur intervjuade elever känner förtroende för betygssättningen. *"Jag har fått visa mer när det gäller att skriva texter i svenska och det är jag bra på. Jag tror att jag kommer att få ett bättre betyg i svenska den här terminen"*, säger en elev. En annan intervjuad elev uppger att hen inte vet vilket betyg hen kommer att få.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Broängsskolan behöver utveckla arbetet med att försäkra sig om att lärarnas bedömning och betygssättning utgår från kunskapskraven i alla ämnen. Dessutom behöver skolan utveckla metoderna för att eleverna ska känna förtroende för lärarnas bedömning och betygssättning. Ett sätt att utveckla det arbetet är att synliggöra kvaliteter i olika elevexempel samt arbeta med kamratbedömningar och självbedömningar. Ytterligare ett sätt är att upprättar rutiner för detta så att inga elever missgynnas och så att frekventa lärarbyten inte påverkar elevernas möjligheter att visa sina kunskaper.

2 Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

2.1 Hur ger rektor stöd till enskilda lärare och stödjer lärares samarbete om bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektorn arbetar för att stödja lärarna i deras arbete med att bedöma elevernas kunskaper samt hur rektor tar ansvar för att betyg sätts enligt bestämmelserna.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får relevant kompetensutveckling. Skolverkets allmänna råd anger att lärare tillsammans regelbundet bör analysera och diskutera hur olika elevprestationer bedöms i förhållande till kunskapskraven. Rektor bör stödja lärarna i detta arbete genom att tillsammans med dem utveckla gemensamma former och rutiner för att utvärdera elevernas kunskaper. Vidare bör rektor skapa förutsättningar för och stödja lärarna i arbetet med att utveckla effektiva former och rutiner för dokumentation.

Under intervjuer med lärare och skolläring framkommer att lärarna har haft diskussioner i olika forum och på utbildningsdagar om bedömning och betygssättning. Skolan har en så kallad skolutvecklingsgrupp som har ett särskilt ansvar för att arbeta med exempelvis ämnesövergripande arbete. Ämneskonferenser hålls en gång per vecka för att möjliggöra samplanering och sambedömning inför utvecklingssamtal eller betygssättning. Betygskonferens hålls en gång per termin.

Alla lärarna uppger i intervjuer att de saknar gemensamma riktlinjer när det gäller former och rutiner för bedömningsprocessen och dokumentationen av den. Nyanställda och nyexaminerade lärare uppger i intervjuer att de får fråga kollegor och att de inte fått någon utpekad riktning från skolläringen om hur arbetet med bedömning och betygssättning går till på Broängsskolan. Eftersom alla lärare gör olika blir det förvirrande, berättar de. Rektorn uppger att klasskonferenser hålls i alla betygssättande årskurser fr.o.m. innevarande termin, men det framkommer under intervjuerna att alla lärare inte känner till det. Några intervjuade lärare ger uttryck för att det skulle behövas fler forum för att kunna dela med sig av goda exempel när det gäller bedömning och betygssättning.

Rektorn och biträdande rektor uppger i intervjuerna att de har funderat på gemensamma former för planering och lektioner.

I intervjuer uppger lärarna att de har förtroende för rektorn och biträdande rektorn. *"Nu har vi en ledning som gjort stora framsteg. Det händer saker i skolan som är utvecklande. Vi behöver mer tid på oss, det går åt rätt håll, kanske lite sakta och segt men åt rätt håll. Skolledningen kanske behöver vara ute lite mer bland oss. Det kanske är något som skulle skynda på utvecklingen om de var ute mer"*.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att rektorn behöver fortsätta utveckla det arbete som påbörjats om bedömning och betygssättning. Rektorn behöver också fortsätta skapa förutsättningar för att möjliggöra samverkan och kunskapsutbyte mellan lärarna. Skolledningen behöver tydliggöra hela bedömningsprocessen (planering-undervisning-utvärdering) för lärarna. Ett sätt att göra det är att använda Skolverkets allmänna råd⁵

2.2 Hur arbetar skolan i sitt kvalitetsarbete med frågor rörande bedömning och betygssättning?

Här undersöks hur rektor tar ansvar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till nationella mål och om lärarna systematiskt och kontinuerligt utvärderar i vilken mån de bedömnings- och dokumentationsformer som används är ändamålsenliga.

Enligt skollagen ska kvalitetsarbete på enhetsnivå genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Rektorn ansvarar enligt läroplanen för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Enligt Skolverkets allmänna råd bör rektorn tillsammans med lärarna systematiskt och kontinuerligt följa upp och utvärdera de rutiner och former för dokumentation som används så att de är effektiva och ändamålsenliga för ett systematiskt kvalitetsarbete. Rektorn bör skapa rutiner för hur kvalitetsarbetet ska bedrivas på enheten.

Enligt Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning i skolan" kan den information som läraren samlar in för att bedöma elevernas kunskaper, i syfte att kunna ge god återkoppling (formativ bedömning), även tjäna till att utveckla undervisningen.

Botkyrka kommunsammanställer skolans resultat av betyg och nationella prov i en så kallad resultatpallet. Resultaten visas på enhetsnivå och under höstlovet

⁵ Skolverkets allmänna råd, 2011, "Planering och genomförande av undervisningen – för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan"

2013 var det första gången som resultaten analyserades i Broängsskolan berättar rektorn. Nästa steg, uppger skolledningen, är att upprätta en handlingsplan med åtgärder och ansvar.

Intervjuade lärare uppger att kvalitetsarbetet vad gäller bedömning och betygssättning samt dokumentationsformer brister och att de inte upplever sig delaktiga i det. Skolledningen håller med om att det behöver utvecklas och förtydligas. Dessutom uppger både lärare och skolledning att alla lärare inte följer de rutiner som finns. *"Överlag tror jag vi utvärderar för dåligt. Det finns ett tänk hos skolledningen att identifiera utvecklingsområden och finna åtgärder för att förbättra", berättar en lärare under intervjun. "Vi utvärderar, men det blir hyllvärmare", säger en annan lärare. "Jag tycker inte att vi utvärderar så mycket. Inte när det gäller betyg och bedömning", uppger ytterligare en lärare. "Vi borde få bedöma lärarna, det finns lärare som inte kan förklara bra. Vi får aldrig utvärdera undervisningen", säger en intervjuad elev.*

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Broängsskolan behöver utveckla det systematiska kvalitetsarbetet när det gäller bedömning och betygssättning. Lärarna behöver bli delaktiga i detta arbete. Former och rutiner för dokumentationen av elevernas kunskapsutveckling och bedömningsprocessen behöver utvecklas, förtydligas och förankras. Resultaten på nationella prov och betyg bör i högre utsträckning analyseras och användas i utvecklingsarbetet. Skolan behöver också analysera skillnaderna mellan resultat på de nationella ämnesproven och satta slutbetyg eftersom slutbetygen i många år har varit högre än provbetygen.

Syfte och frågeställningar

Skollagen anger allmänna bestämmelser om betygssättning. I skolförordningens 6 kapitel och i gymnasieförordningens 8 kapitel finns bestämmelser om betygssättningen i grund- respektive gymnasieskola. Rektor har ansvar för att betygssättning sker enligt skollagen och andra författningar. Skolverket förordar att lärare kontinuerligt analyserar de kunskaper som elever visar utifrån vad som behandlats i undervisningen. Lärarna bör också använda sig av ändamålsenliga bedömningsformer som ger eleverna goda möjligheter att visa sina kunskaper på olika sätt. Skolinspektionen framhåller i en forskningsöversikt den formativa bedömningen samt kollegiala samtal om mål, värderingar och bedömningar av resultat som framgångsfaktorer. Olika gransknings- och tillsynsrapporter samt utvärderings- och forskningsrapporter visar att det är oklart på vilka grunder bedömningar görs och betyg sätts.

Denna kvalitetsgransknings syfte är att bedöma likvärdighet och kvalitet i betygssättningen i ett antal grund- och gymnasieskolor. Granskningen fokuserar på betygens avspeglning av elevernas kunskap och hur skolorna använder de nationella proven för att styra sin betygssättning mot ökad likvärdighet inom ämnena engelska, matematik och svenska.

De centrala frågeställningarna är:

- Beslutar lärare om betyg med utgångspunkt i de krav som anges i styrdokumentet?
- Skapar rektor förutsättningar för kunskapsbedömning och betygssättning enligt styrdokumentet?

Metod och material

Projektet har i huvudsak använt dokumentstudier och intervjuer för att få underlag för att besvara projektets frågeställningar. Dokumentstudier har gjorts av offentlig statistik avseende de ingående skolornas resultat i form av betyg och resultat på nationella prov. Även dokument från de representerade skolorna har studerats, bland annat en av rektor upprättad verksamhetsredogörelse. Andra dokument från skolorna som har studerats är exempel på underlag vid olika bedömningstillfällen och dokumentation om elevers kunskapsutveckling.

Vid varje skolbesök har intervjuer genomförts med elever i årskurs 9 alternativt elever i gymnasieskolan (både individuellt och i grupp), lärare (både individuellt och i grupp) samt rektor. Besöken har avslutats med en återkoppling till rektor och lärare kring inspektörernas preliminära bedömningar.

Vid Broängsskolan intervjuades, förutom skolans rektor, 12 elever och 8 lärare.

Skolinspektionens omrättning av nationella prov

År 2013 har Skolinspektionen omrättat 31 800 elevlösningar av nationella prov på delprovnivå från 461 skolor. Ett slumpmässigt urval av elevlösningar gjordes vid omgång 4 bland de obligatoriska proven i grundskolan och gymnasieskolan. Proven omfattar ämnena svenska/svenska som andraspråk för årskurs 6 och ämnena engelska, matematik, svenska/svenska som andraspråk och de naturorienterande ämnena biologi, fysik och kemi i årskurs 9. I gymnasieskolan omfattar urvalet kursproven i engelska 5, matematik 1a, 1b och 1c och svenska 1/svenska som andraspråk 1. Urvalet genomfördes på ett sådant sätt att erhållna resultat skulle vara representativa dels på nationell nivå per ämne och årskurs, dels på skolnivå för de utvalda skolorna ämnena engelska, matematik

och svenska/svenska som andraspråk i årskurs 9 i grundskolan och gymnasieskolan.

490 skolor kontaktades och ombads skicka in kopior av rättade elevlösningar till Skolinspektionen. Den ursprungliga rättningen och annan information som kunde leda till identifiering av enskilda elever togs bort. Drygt 140 ämnesutbildade och erfarna lärare kontrakterades för att rätta om proven. Resultat från omrättningen jämfördes med skolans ursprungliga rättning.